

Visn. Lviv. Univ., Ser. Zhurn. 2026: 59; 305–311 • DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2026.59.13970>

УДК 77.044:070.1:[94(477)"2014/2025":355.01]

ВІЗУАЛЬНЕ ДОКУМЕНТУВАННЯ СУЧАСНОСТІ У ФОТОКНИЗІ «ХРОНІКИ ВІЙНИ: УКРАЇНА 2014-2025»

Ярослав Табінський

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна*

e-mail: yaroslav.tabinskyi@lnu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-5122-4253>

У рецензії досліджено питання документування російсько-української війни на прикладі фотокниги «Хроніки війни: Україна 2014-2025». Виокремлено структуру видання, особливості формату, верстки, дизайну, поліграфічні прийоми, змістові та ідейні акценти. Оскільки книгу популяризують і на міжнародну аудиторію, розглядаємо її як мультимедійний візуальний проєкт про війну в Україні. Окреслено важливість видання в освітньому процесі, вибрано фрагменти есеїв студентів факультету журналістики, які аналізували матеріали із фотокниги. У виданні хронологічно проілюстровано події з початку Революції Гідності з листопада 2013 року та російсько-української війни до 2025 року. Обґрунтовано цінність книги, яка полягає у тому, що документальне видання є свідченням російських воєнних злочинів. Візуальну хроніку поширюють у бібліотеках, школах й університетах, що важливо в освітньому та виховному процесі. У фотоальбомі розміщено понад 360 світлин та свідчень відомих фотожурналістів, які були в епіцентрі ключових історичних подій. Фотокнига має мистецьку цінність та є важливим документальним джерелом для збереження пам'яті та вивчення сучасної історії.

Ключові слова: документалістика, контент, журналістика воєнного часу, російсько-українська війна, агресія РФ в Україні, візуальна комунікація, медіа, фотографія.

Міжнародна асоціація FotoEvidence у партнерстві з Українською асоціацією професійних фотографів (UAPP) запустила ініціативу FotoEvidence Ukraine, завдяки якій підтримують українських фотографів. У межах цього проєкту створюють фотокниги, у яких задокументовано російське вторгнення з 2014 року, а також наслідки російських терористичних атак. Візуальні збірки, які складаються зі свідчень та документальних світлин, поширюють у бібліотеки та школи задля збереження історії для майбутніх поколінь.

Одним із таких видань є фотокнига «Хроніки війни: Україна 2014-2025», яку презентували у Києві на початку серпня 2025 року. Перше видання надрукували тиражем 2000 примірників завдяки підтримці Фондації «Відкрите суспільство» та Міжнародного фонду «Відродження».

Понад 360 світлин українських фотодокументалістів і десятки свідчень про події від перших днів російської агресії у 2014 році і до реалій повномасштабної війни. Основною метою проєкту є збереження візуальних документів для майбутніх поколінь, а розповсюджують книгу лише безкоштовно для закладів культури та освіти. Видавці переконані, що фотокнига стане не тільки об'єктом пам'яті, але й інструментом для навчання, який допоможе молоді усвідомити глибину подій останнього десятиліття та сформувати зв'язок із живою історією.

Формат фотокниги відповідає альбомній орієнтації (ландшафтній), тобто сторінки – горизонтальні, а ширина більша за висоту. Такий формат орієнтований на візуальне сприйняття та дає більше простору для великих фотографій і панорам. Горизонтальну орієнтацію обрали не випадково, адже вона зазвичай створює смислотворчий ефект зображень, а реципієнт має змогу прочитувати всі сенси у деталях, кольорах і відтінках набагато простіше, так, наче перебуває у великій виставковій залі.

Тверда матова палітурка підкреслює практичність та довговічність друкованого альманаху. На фотообкладинці зображено очі командира танкового розрахунку на позивний Шева після бойової роботи. Світлина у чорно-білій гамі з акцентом на тональні переходи. Авторами знаменитого кадру, створеного у листопаді 2022 року, є подружжя фотографів Костянтина та Влади Ліберових. Те саме зображення, що і на обкладинці, опубліковано наприкінці фотокниги перед змістом та вихідними даними видання. Фото вирізняється глибиною та деталізацією крупного плану обличчя. Головним акцентом є блакитні очі командира Шеви, які змушують кожного цілком поринути в історію Захисника (див. Рис 1).

На деяких розворотах є певні відступи чи обрамлення, які створюють ефект паспарту (зображення в рамі). Це візуально-композиційний прийом, завдяки якому кадр відокремлюється від навколишнього простору рівномірним полем чи відступом переважно світлого чи нейтрального кольору. Саме такий видавничо-дизайнерський підхід підсилює сприйняття зображення та його смислову автономність. Варто окремо виділити тип зшиття – відкритий корінець, що є конструктивним прийомом у поліграфії. Завдяки цьому корінцева частина книги не закрита палітуркою, а залишається видимою, можна побачити зібрані та склеєні аркуші. Такий тип обкладинки найчастіше використовують в репортажних журналах та мистецьких виданнях. Наприклад, журнал літературного репортажу та документальної фотографії Reporters. Відкритий корінець допомагає краще переглядати розвороти, які технічно розкриваються на 180 градусів, форма відповідає змісту за принципом *form follows content*, а також створює ефект відкритої реальності – занурення в історії завдяки ідейним акцентам.

Видання двомовне. Текст українською та англійською мовами розміщено у паралельних блоках, тому сприймається доступно та легко. Англomовні тексти підтверджують одне із завдань видавців – поширення книги для міжнародної аудиторії. До кожної світлин подано короткі підписи (від одного до трьох пояснювальних речень), у яких чітко вказано, що зображено у кадрі, коротко описано відповідний факт чи явище, зазначено дату події та авторство.

У книзі простежується чіткий та лаконічний стиль текстів Мирослава Лаюка, які розміщені на розворотах і є фактологічним поясненням до ілюстрацій. Окрім цього до кожного хронологічного блоку подано короткі інформаційні повідомлення, у яких йдеться про ключові події в конкретному місці у певний день.

У вступному слові до видання директор Української асоціації професійних фотографів Мстислав Чернов описав історичний контекст важливості фотозбірки, адже колективна пам'ять формує ідентичність країни. Кожне фото у хроніці є свідченням і символом того, «як у найтемніший час можна зберегти людяність, як у попелищі руїн вибруньковуються нові сенси та надії. Обличчя волонтерів, батьків із дітьми в бомбосховищах, обійми тих, хто повернувся з фронту, – це і є портрет України, що тримається всупереч усьому»¹. Фотографії, зібрані у книзі, допомагають створити цілісний образ українського народу та висвітлити хроніку любові та сили, що гуртує людей навколо спільної ідеї – збереження життя і миру.

Знаменитий відеограф, режисер, документаліст та автор оскароносного фільму «20 днів у Маріуполі» Мстислав Чернов зазначає, що кадри фотодокументалістів фіксують те, «що деколи хочеться забути, але водночас – треба пам'ятати. Зруйновані школи, спалені будинки, братські могили, кров та біль. Ми зробимо все, щоб ці кадри не можна було стерти та забути, а значить захистимо історію». Кожна світлина є документом, що доводить нашу присутність та внутрішню силу, саме тому автор закликає читачів: «Пам'ятайте, що війна не закінчилася, що ці кадри – це не історія з минулого, а наша з вами реальність, яка триває й зараз»². Серед авторів книги такі відомі фотографи: Максим Дондюк, Андрій Дубчак, Євген Малолетка, Сергій Коровайний, Олег Петрасюк, В'ячеслав Ратинський, Владислав Мусієнко, Олексій Фурман, Данило Павлов та інші³.

Після вступного слова у книзі розміщено розворот із мапою військової ситуації під час російського повномасштабного вторгнення до України. Далі хронологічно подано тематичні блоки. Насамперед Революція Гідності, анексія Криму, початок війни на сході України, бої за міста та інші ключові події часів антитерористичної операції, а згодом – повномасштабного вторгнення. Завершальний візуальний блок – початок боїв за Часів Яр. За це стратегічне місто ведуться постійні бойові зіткнення. Світлини пресофіцера Олега Петрасюка ілюструють незламність Захисників 24-ої окремої механізованої бригади імені Короля Данила. Наприкінці видання на дві третини розвороту розміщено фото Юрка Дячишина, на якому в небо направлені символічні промені пам'яті над полем почесних поховань на Личаківському кладовищі у Львові, до третьої річниці повномасштабного вторгнення 23 лютого 2025 року.

Відомості про авторів розміщені на останніх сторінках книги. Про кожного автора зібрано найважливішу інформацію про творчість та професійну співпрацю з медіа. Тексти про фотографів українською та англійською мовами подані за алфавітом відповідно до прізвищ.

Керівниця та менеджерка проєкту Ольга Ковальова переконана, що книга розширює можливості задля реалізації місії UAPP – підтримувати українських авторів і популяризувати українську фотографію в світі. Асоціація українських професійних фотографів не лише залучає українських авторів до таких проєктів, але й організовує відбір для фотокниг, забезпечує популяризацію візуального контенту серед

¹ *Хроніки війни: Україна 2014–2025* (2025), за ред. FotoEvidence Ukraine, Publish Pro, Київ, 363 с.

² Там само.

³ UAPP (2025), «Фотокнига «Хроніки війни: Україна 2014-2025», URL: <https://www.ukrainianphotographers.com/uni-story/fotokniga-voienni-hroniki-ukrayina-2014-2025> (дата перегляду 10 жовтня 2025).

міжнародної аудиторії. «Ми показуємо, що фотографія – це не лише мистецтво, а й важливий інструмент збереження пам'яті та боротьби за правду. Найголовніше – дати фотографам можливість продовжувати свою роботу і знати, що їхню працю цінують і підтримують»⁴.

Це видання не лише документує сучасну історію, але є платформою для збереження особливо цінних кадрів та визнання праці фотографів-документалістів.

За словами редакторки Ірини Громоцької, найскладнішим етапом стала робота з архівними матеріалами: пошук світлин із 2014 року до початку повномасштабного вторгнення росіян. Команда зверталася до авторів, які могли б зберігати необхідні історичні кадри, а також структурувала архіви, сортувала за хронологією всі зібрані матеріали. Створено першу та найбільшу друковану колекцію фотографій, які зробили українські митці, документуючи війну упродовж десятиліття. «Ця книга важлива для всієї історії документування воєн, адже вона збрала роботи тих, хто живе в умовах війни та відчуває її щодня»⁵, – зазначає очільниця FotoEvidence Світлана Бачеванова.

Збірка не лише нагадує про українську боротьбу, яка триває, але й підкреслює важливість правдивого документування війни завдяки українським фоторепортажам. Книга розкриває читачам тематику спротиву, втрат, гідності та незламності українського народу, а також показує війну без прикрас, акцентуючи на житті військових та цивільних.

Оскільки видання розраховане на поширення у навчальних закладах, ми зробили інтегроване завдання у межах нормативної дисципліни «Аудіовізуальний контент», яку викладають на другому курсі в межах освітньо-професійної програми «Журналістика» першого бакалаврського рівня на факультеті журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка. Студентам запропонували обрати та проаналізувати світлину із фотокниги, а потім підготувати есей. Чимало кадрів нав'яли студентам роздуми та спогади про рідний дім, дитинство, батьків, а щонайважливіше – про мирний час в українських містах і селах ще до повномасштабного вторгнення росіян.

Науково-публіцистичне осмислення світлин та свідчень із книги «Хроніки війни. Україна 2014-2025» виокремлює відчуття та переживання молодих українців, які в час тривоги, болю й особистих трагедій навчаються, здобувають знання та досвід. Навіть кілька коротких вибраних фрагментів зі студентських есеїв можуть підкреслити важливість фотокниги для виховання майбутніх поколінь.

Студент Юрій Маркевич описує фото Сергія Коровайного з похорону письменниці Вікторії Амеліної, яка загинула у Краматорську внаслідок ракетного удару в липні 2023 року: *«Ніжні лілії, пахучі троянди, променисті соняшники, пишні хризантеми – усі вони яскраво виблискують на сонці своїми кольорами та тільки чорна рамка і напис на вінку «від сім'ї» промовисто виділяються серед них. Та минули тижні, місяці, роки. Квіти всі зів'яли. Але портрет так само непохитно висить, а погляд Вікторії досі промовляє до наших сердець...»*

⁴ UAPP (2025), «Фото як зброя правди: як FotoEvidence та УАПФ документують війну в Україні». URL: <https://www.ukrainianphotographers.com/news-articles/photo-as-a-weapon-of-truth> (дата перегляду 28 листопада 2025).

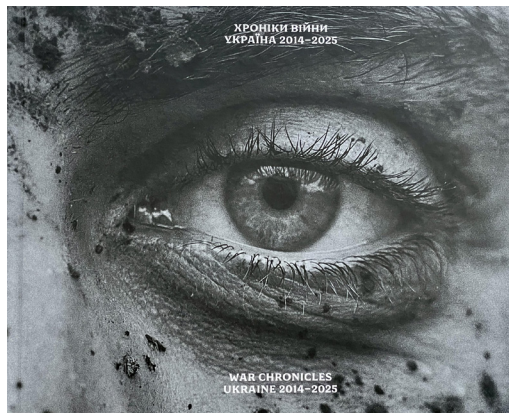
⁵ Там само.

Тема втрат і прощань з українцями, які загинули внаслідок російських атак, є вкрай важкою та особливо вражливою для студентів. Софія Німилович у своєму есеї до фотографії з моментом прощання із парамедикинею Іриною Цибух (позивний Чека) звертає увагу на важливий акцент: *«За життя Ірина стала ініціаторкою хвилини мовчання, що нині лунає щодня рівно о 9-й ранку, бо мріяла, щоб кожен день в Україні починався з хвилини тиші в пам'ять про тих, хто віддав життя за свободу рідної країни. Тепер ця хвилина – не тиша. Це дихання тих, хто живе, пам'ятаючи».*

Пам'ятати всіх, хто загинув у боротьбі за Українську державу, – загальнонаціональний обов'язок. На фото Катерини Москалюк (29 лютого 2024 року) зображена деталь – татуювання на руці слів «Завжди поруч». Історія цього кадру зворушує, адже цей вислів Андрій Вовк написав у зошиті на прохання дружини перед тим, як пішов на війну. У серпні 2023 року чоловік загинув на Донеччині. На пам'ять про коханого Людмила витатуювала на руці його слова. Зворушливу наслідкову розповідь та власні переживання після втрати описує студентка Галина Занозовська у своєму есеї. Дівчину вразило фото та історія жінки із татуюванням на руці: *«Я з упевненістю почала працювати над ескізом для свого тату, яке буде символізувати цей зв'язок між смертю та життям, хочу закарбувати на тілі спомини про свого батька, який героїчно загинув у бою. Бо пам'ять і любов – це все, що він залишив. І це все, що я можу зберегти. Ця світлина нагадала ще раз про наміри увіковічнити батьківську турботу... Глянувши на фото, я відчуваю гнів на обставини, сум за неможливість повернути його живим. Але водночас я відчуваю повагу і захоплення...»*

Марта Заячківська описує світлину Олексія Фурмана та пише про любов, яка не потребує слів, а дає сили, коли довкола стільки болю й невизначеності. У кадрі маленька дівчинка простягає букетик конвалій чоловікові, а він схиляється, вдихаючи аромат – не лише метафоричної весни, а й самого життя. Студентка зізнається: *«Це фото обрало мене, мабуть, не дарма. Коли я дивлюсь на нього – повертаюсь у реальність, а не пливу в фантазіях. Адже воно нагадує мені нас – мого тата й мене...»*

Серед прозових текстів студенти-журналісти описують свої внутрішні переживання і в поезії. Наприклад, Аліна Матвійчук для творчого аналізу обрала світлину Костянтина і Влади Ліберових, яка у чорно-білій гамі ілюструє обкладинку видання (див. Рис.1), а також є останнім ілюстративним розворотом у кольоровому виконанні на 356 сторінці. Це очі командира танкового розрахунку з позивним Шева після бойового завдання на Донеччині.

*Мені здається, що саме через ці очі
війна дивиться на нас –
і перевіряє, чи ми ще відчуваємо.
Чи можемо дивитися правді в обличчя,
не відвертаючись.
Я бачу ці очі – і бачу Україну.*

Всю.

В її мужності, втомі, ніжності й силі.

У кожному подиху, у кожному погляді.

І розумію: поки ці очі дивляться – ми живі.

Студенти факультету журналістики створили понад сотню авторських есеїв із рефлексіями на фотоісторії з книги. Важливо, що вони розуміють актуальність та цінність видання, а багато кадрів із фотокниги, які вдалось оглянути та проаналізувати, закарбуються у їхніх студентських спогадах. Збірка світлин створює десятирічний фотолітопис, адже кожен кадр документалісти фіксують крізь об'єкти в певний неповторний момент боротьби за життя та свободу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Хроніки війни: Україна 2014–2025* (2025), за ред. FotoEvidence Ukraine, Publish Pro, Київ, 363 с.
2. *UAPP* (2025), «Фотокнига «Хроніки війни: Україна 2014-2025»». URL: <https://www.ukrainianphotographers.com/uni-story/fotokniga-voienni-hroniki-ukrayina-2014-2025> (дата перегляду 10 жовтня 2025).
3. *UAPP* (2025), «Фото як зброя правди: як FotoEvidence та УАПФ документують війну в Україні». URL: <https://www.ukrainianphotographers.com/news-articles/photo-as-a-weapon-of-truth> (дата перегляду 28 листопада 2025).

REFERENCES

1. *Khroniky viiny: Ukraina 2014–2025* (2025), za red. FotoEvidence Ukraine, Publish Pro, Kyiv, 363 s.
2. *UAPP* (2025), “Fotoknyha “Khroniky viiny: Ukraina 2014-2025”. URL: <https://www.ukrainianphotographers.com/uni-story/fotokniga-voienni-hroniki-ukrayina-2014-2025> (data perehliadu 10 zhovtnia 2025).
3. *UAPP* (2025), “Foto yak zbroia pravdy: yak FotoEvidence ta UAPF dokumentuiut viinu v Ukraini”. URL: <https://www.ukrainianphotographers.com/news-articles/photo-as-a-weapon-of-truth> (data perehliadu 28 lystopada 2025).

VISUAL DOCUMENTATION OF MODERNITY IN THE PHOTOBOOK “WAR CHRONICLES: UKRAINE 2014-2025”

Yaroslav Tabinskyi

*Ivan Franko National University of Lviv,
Generala Chuprynky Str. 49, 79044, Lviv, Ukraine
e-mail: yaroslav.tabinskyi@lnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-5122-4253>*

This review examines the issue of documenting the Russo-Ukrainian War through the lens of the photobook *War Chronicles: Ukraine 2014-2025*. The study highlights the publication's structure, format specifics, layout, design, printing techniques, as well as its thematic and conceptual focal points. Given that the book is promoted to an international audience, it is analyzed as a multimedia visual project concerning the war in Ukraine. The article outlines the publication's significance within the educational process and includes excerpts from essays by journalism students who analyzed materials from the photobook.

The publication provides a chronological illustration of events starting from the Revolution of Dignity in November 2013 and spanning the Russo-Ukrainian War up to 2025. The book's value is substantiated by its role as a documentary record of Russian war crimes and as a pivotal tool for historical preservation. This visual chronicle is distributed across libraries, schools, and universities, playing a vital role in both educational and pedagogical processes. The photo album features over 360 photographs and testimonies from renowned photojournalists who were present at the epicenter of key historical events. The photobook possesses significant artistic value and serves as an essential documentary source for memory preservation and the study of contemporary history.

The book reveals themes of resistance, loss, dignity, and the resilience of the Ukrainian people to its readers, presenting the war without embellishment by focusing on the lives of both military personnel and civilians in frontline areas. The publication stands as a response to the profound challenges posed by the Russian invasion.

The primary objective of the project is to preserve visual documents for future generations. The publishers maintain that the photobook will serve not only as an object of cultural memory but also as an educational instrument, helping the youth comprehend the depth of the past decade's events and fostering a connection with living history.

Keywords: documentary studies, content, wartime journalism, Russo-Ukrainian War, Russian aggression in Ukraine, visual communication, media, photography.

Отримано редакцією видання / Received: 13.01.2026

Прорецензовано / Revised: 13.01.2026

Схвалено до друку / Accepted: 14.01.2026

Опубліковано на сайті видання / Published on the publication's website: 07.02.2026